

Bijlage Technische criteria planbeoordeling monumenten

Omschrijving

De criteria bevatten richtlijnen voor het behoud van de technische en monumentale kwaliteiten van beschermde objecten. De criteria bewaken de bouwkundige en monumentale kwaliteit van monumenten. Het is nagenoeg onmogelijk hiervoor algemene, toetsbare criteria op te stellen. Veel is afhankelijk van de ouderdom, het materiaalgebruik, de fysische condities en de monumentaliteit. Met name dit laatste begrip is niet absoluut te definiëren. Per specifiek element of per project kan de gemeente een omschrijving maken, waarin de bijzondere monumentale waarden zijn vastgesteld.

Bovenstaande dient als uitwerking opgevat te worden van de aan deze “uitvoeringscriteria” voorafgaande inhoudelijke beoordelingscriteria voor monumentenplannen. De criteria dienen in relatie gezien te worden zoals opgesteld in het Inspectiehandboek van de Monumentenwacht Nederland. De criteria zijn bedoeld als leidraad voor planontwikkeling, planbeoordeling en de uitvoering van de verbouw- of restauratiewerkzaamheden.

Wetgeving

Iedere wijziging aan een beschermd monument moet worden beoordeeld door de gemeente. Zij vraagt hiertoe advies aan de monumentencommissie, de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en eventueel de provincie, indien het monument buiten de bebouwde kom is gesitueerd. In gevallen dat het plan ook vergunningsplichtig is in het kader van de activiteit bouwen, is ook welstandsadvies verplicht. Veel aspecten die in de criteria worden aangehaald zijn vergunningsplichtig ex artikel 2.1, lid 1, sub f van de Wabo en/of de gemeentelijke Erfgoedverordening Borsele 2017. Het volgen van de criteria laat onverlet dat bij wijziging van een monument vrijwel altijd een omgevingsvergunning noodzakelijk is met de activiteit bouwen en monumenten.

Gebruik

De criteria zijn gebaseerd op twee beginselen van de monumentenzorg, te weten: “behoud gaat voor vernieuwen” en “de bouwhistorie eerbiedigen”. De diverse criteria liggen in het verlengde van deze uitgangspunten.

1. Algemeen

1.1 Behoud gaat voor vernieuwen

Historische bouwmaterialen, structuren en constructiewijze vertegenwoordigen een belangrijke monumentale en historische waarde. Deze waarde dient zoveel mogelijk te worden gerespecteerd, zodat de geschiedenis en ontwikkeling van het oorspronkelijk bouwen, alsmede het dagelijks gebruik van een monument afleesbaar zijn. Door vervanging gaat deze afleesbaarheid verloren.

1.2 Bouwhistorie eerbiedigen

Het transformatieproces door verandering van gebruik of functie, dat een gebouw door de loop van de tijd ondergaat, heeft grote historische waarde. Een monument ontleent veelal zijn waarde aan de bouwgeschiedenis. Latere wijzigingen of toevoegingen kunnen van groot belang zijn, omdat de bouwgeschiedenis van een gebouw daaraan afleesbaar is. Door reconstructie wordt deze afleesbaarheid verstoord (hoewel reconstructie soms noodzakelijk kan zijn voor een architectonisch totaalbeeld). In een reconstructie wordt weliswaar getracht een historisch beeld op te roepen, maar daarvoor moeten vaak latere, mogelijk eveneens historische waardevolle onderdelen wijken. Toevoegingen en veranderingen aan monumenten moeten reversibel zijn. De verandering moet in beginsel een toevoeging zijn die weer ongedaan kan worden gemaakt, zonder de monumentale waarde aan te tasten.

1.3 Nieuwe materialen moeten compatibel zijn

Historische materiaaltoepassingen en/of constructiewijze zijn niet altijd verenigbaar met de hedendaagse bouwmaterialen of constructiewijze. Zij kunnen (niet altijd aantoonbaar) fysische en/of chemische reacties veroorzaken die schade toebrengen aan het monument. De toe te passen technieken mogen geen mechanische, fysische of chemische schade toebrengen aan een monument.

1.4 Vernieuwen met oude materialen blijft vernieuwen

Hergebruik van passende historische bouwmaterialen bij kleine ingrepen verdient de voorkeur, bij grotere ingrepen kan, vanwege de afleesbaarheid van de bouwhistorie als continu proces, met goedkeuring van de gemeente Borsele hiervan worden afgeweken. Onderdelen of elementen mogen niet worden vervangen als herstel mogelijk is. Indien een onderdeel of element, ondanks kwaliteitsverlies, zijn functie nog vervult is vervanging geen optie. Indien een toevoeging nodig is om een onderdeel of element naar behoren te laten functioneren is dit te prevaleren boven een volledig nieuw onderdeel of element.

2. Fundering

Een bouwwerk mag slechts worden voorzien van een nieuwe fundering als de oorspronkelijke fundering aantoonbaar slecht en/of overbelast is. De oude fundering dient daarbij gerespecteerd te worden. Een funderingsrapport moet uitsluitend bieden over de technische staat en de mate van aantasting van de fundering. De kwaliteitsniveaus van het casco/funderingsonderzoek zijn hierbij het uitgangspunt. Indien een nieuwe fundering noodzakelijk blijkt, is dit met behoud van de oude fundering.

3. Constructieve onderdelen

Aanpassingen in een monument mogen in geen geval een wijziging of aantasting van de hoofdconstructie tot gevolg hebben. Herstel van de bestaande constructie is het uitgangspunt. Indien de bestaande constructie niet toereikend is, dienen noodzakelijke versterkingen of stabiliteitsvoorzieningen in beginsel een reversibele toevoeging te zijn. Overbodig geraakte constructieve onderdelen moeten gehandhaafd blijven. Rekentechnisch moet worden aangetoond dat een constructie niet toereikend is. Indien herstellen geen optie is kan het constructieve element of onderdeel vervangen worden door een bij de constructie van het object passend onderdeel. Aandachtspunt daarbij dient de afleesbaarheid van de bouwhistorie te zijn. Bij demontage van een constructie moet de stabiliteit van het geheel gewaarborgd zijn.

3.1 Houten kappen en balklagen

De aanwezigheid van insecten of schimmels vereist niet altijd dat het aangetaste hout moet worden vervangen. In voorkomende gevallen kan bij een beperkte aantasting met het verlagen van het vochtgehalte in het hout en/of het toepassen van een bestrijdingsmiddel volstaan. Onderdelen die zijn aangetast door insecten en/of schimmels mogen pas vervangen worden als de onderdelen onvoldoende draagvermogen hebben en/of bestrijding niet mogelijk is. Slechte onderdelen mogen niet in hun geheel worden vervangen, maar worden afgezaagd tot voorbij het niet aangetast hout, en aangelast (schuine lip- of haaklas, las is 2-2,5 hoogte balk) in dezelfde houtsoort van het zelfde formaat. Indien meer dan 40% van een onderdeel is aangetast is volledig vervangen toegestaan. Het gebruik van epoxyharsen ter vervanging van balkkoppen en dergelijke is toegestaan tot maximaal 1/5e van de overspanning tot een maximum van 1,2 meter. Rekentechnisch moet worden aangetoond dat de gerepareerde balk voldoende draagvermogen heeft. Staalconstructies mogen alleen met vergunning worden toegepast. Staal heeft een andere uitzettingscoëfficiënt dan hout en steen, waardoor spanningen kunnen ontstaan. Daarnaast is de toepassing daarvan een aantasting van de oorspronkelijke constructiemethode (afleesbaarheid).

3.2 Dragend metselwerk

Scheuren moet men niet dichtsmen maar inboeten, zodat de muur een constructief geheel blijft vormen, ofwel kan gekozen worden voor een dilatatievoeg. De te gebruiken stenen en mortel moeten aangepast zijn aan de fysische en chemische eigenschappen (hardheid en samenstelling) van de bestaande wand. Indien het inboetwerk niet is aangepast aan het bestaande metselwerk kunnen reacties optreden die schade veroorzaken. Voorts bestaat het risico dat het inboetwerk onvoldoende aan het bestaande werk hecht. Geroeste ankers mogen niet per definitie vervangen worden maar moeten ontroest en behandeld worden, tenzij hersteld niet mogelijk is. Vervanging door roestvast staal of glasfiber kan een optie zijn. Een controle berekening moet aantonen of een anker in die mate is gecorrodeerd dat het anker niet sterk genoeg meer is. Indien er sprake is van kalkmortel, alleen schelpkalk toepassen en geen cement toevoegen. De schelpkalk moet voldoen aan NEN 9031. Met toestemming zijn ook andere hydraulische mortels toegestaan. Hulpstoffen zijn niet toegestaan. Mengverhoudingen, afhankelijk van de milieuklasse en samenstelling van het bestaande metselwerk volgens NEN 3835.

3.3 IJzer en staal

Constructieve ijzeren of stalen onderdelen dienen te worden gehandhaafd en indien nodig te worden hersteld, tenzij aantoonbaar is dat herstel niet mogelijk is. Rekentechnisch moet worden aangetoond dat een onderdeel of element niet meer voldoet. In geval van vervanging of toevoeging van nieuwe stalen constructieve onderdelen moet men rekening houden met de mogelijke legeringsverschillen tussen oude en nieuwe onderdelen in verband met contactcorrosie. Aan historische ijzer- of staalconstructie mag niet worden gelast. Lassen is niet reversibel en historische ijzer- of staalconstructies bevatten overwegend een hoog koolstofgehalte. Lassen is alleen toegestaan, indien door onderzoek blijkt dat er geen monumentale waarden in het geding zijn en de ijzer- of staalconstructie een koolstofgehalte bevat dat lager is dan 5%.

4. Gevels

De uiterlijke kwaliteit en de technische staat van een gevel zijn van groot belang voor de historische waarde en de beleving van een monument. Een zorgvuldige en terughoudende omgang met de gevel is derhalve een voorwaarde. Onzorgvuldig omgaan met de gevel leidt tot onherstelbare beschadiging. Materiaaltoepassing, metselverband, patina, textuur, vorm en uiterlijk van het voegwerk zijn een wezenlijk bestanddeel van de historische waarde van een gevel. Conservering van de bestaande gevel dient derhalve uitgangspunt te zijn. Eerst dient de oorzaak van de schade te worden vastgesteld en worden verholpen alvorens tot reparatie wordt overgegaan. Vaak wordt te snel een oorzaak aangewezen die achteraf niet juist blijkt te zijn, waardoor onnodige wijzigingen van de gevel zijn aangebracht. Indien een monument niet voorzien is van een spouwmuur mag geen spouw worden aangebracht, ook niet bij vervanging van de gevel.

4.1 Reiniging

Bij reiniging wordt een gevel in fysieke en esthetische zin gewijzigd. De technische noodzaak van reinigen is meestal niet aanwezig. Bij monumenten is voor gevelreiniging een omgevingsvergunning vereist. Gevelreiniging brengt in alle gevallen een zeker schaderisico met zich mee. Reiniging kan de gevel mechanisch of chemisch beschadigen wat kan leiden tot afzanden, verpoederen, schilferen en afbrokkelen. Metselwerk en vele soorten natuursteen zijn na reiniging door het verwijderen of aantasten van de (bak)huid veelal poreus wat leidt tot grotere wateropname van de gevel, meer kans op vorstschade en een snellere en diepere vervuiling van de gevel. Wat voor de ene gevel en/of materiaal een geschikte reinigingsmethode is, kan bij een andere gevel en/of materiaal ernstige schade opleveren. Het is derhalve onmogelijk om een uniforme reinigingsmethode aan te geven. De methode van reinigen wordt bepaald in overleg met de gemeente Borsele. Reinigen van gevels is derhalve niet toegestaan, tenzij de verontreiniging (organisch of chemisch) schade kan veroorzaken aan de gevel (metselwerk) of een gevel dermate vuil is dat de architectonische expressie volledig verloren is gegaan. Gevelreiniging louter om esthetische redenen is niet toegestaan. Indien een

monumentale gevel met graffiti is beklad, moet eerst worden vastgesteld welk type verf/viltstift enzovoort is gebruikt. Vervolgens kan een reinigingstechniek worden bepaald, waarbij rekening moet worden gehouden welke schade de reinigingsmethode kan aanrichten. Voor graffiti-verwijdering kan de gemeente Borsele adviseren over verwijderings- en beschermingssystemen. De minste beschadiging ondervindt een monument indien van een gevel, die niet van een beschermlaag is voorzien, de graffiti binnen 24 uur wordt verwijderd met de voor de verfsoort en ondergrond juiste reinigingsmethode. Het verwijderen van graffiti door middel van stralen is niet toegestaan. Een antigraffitilaag mag alleen worden aangebracht volgens de voorwaarden van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de gemeente Borsele. Antigraffitilagen zijn alleen toegestaan bij een spouwmuurconstructie indien deze lagen kleurloos (niet glanzend), dampdoorlatend en zelfopofferend zijn. Indien er geen sprake is van een spouwmuur mag een antigraffitilaag alleen toegepast worden, indien het gebouw geen aantoonbare fysische schade van de beschermlaag ondervindt. Permanente en semipermanente antigraffiti-systemen zijn niet toegestaan.

4.2 Voegwerk

Alleen die delen van het voegwerk die slecht zijn mogen worden vervangen. Een licht beschadigde voeg die zijn functie nog vervult is te prevaleren boven een vernieuwde voeg. Een voeg is slecht als hij zijn waterwerende functie niet meer vervult. Hardheid is geen criterium voor het vervangen van een voeg. Alleen indien meer dan 70% van het voegwerk slecht is, mag het voegwerk integraal worden vervangen. Indien het metselwerk een oppervlakte van minder dan 35 m² beslaat, mag het voegwerk integraal worden vervangen, als 50 % van het voegwerk in een slechte staat verkeert. In het geval dat de aantasting onder het bovengenoemde percentage blijft, maar zeer over de gevel is verspreid, mag het voegwerk alleen na toestemming van de gemeente Borsele integraal vervangen worden. De voeg moet worden verwijderd met gereedschap dat geen schade toebrengt aan het historisch metselwerk. Een lintvoeg dient, alvorens deze met een naaldbeitel wordt uitgehakt, eerst langs een rei met een op lage toeren draaiende diamantzaag tot de gewenste uithakdiepte te worden ingezaagd. Vervolgens kan de stootvoeg handmatig worden verwijderd. Bij metselwerk met een lintvoeg die smaller is dan 7 mm is alleen inzagen van de lintvoeg toegestaan. Een stootvoeg smaller dan 1,5 mm mag niet worden verwijderd. Het verbreden van lintvoegen is niet toegestaan (want het oorspronkelijk voegbeeld wordt verstoord, en de dan ontstane lintvoeg barst eerder los). Het gebruik van een slijptol voor het verwijderen van voegwerk is niet toegestaan. De voegmortel moet qua samenstelling aangepast zijn aan de samenstelling en hardheid van het bestaande metselwerk. De voegafwerking moet identiek zijn aan de bestaande situatie. Indien er sprake is van een kalkmortel moet de toe te passen schelpkalk voldoen aan NEN 9031. Hulpstoffen zijn niet toegestaan. De mengverhoudingen moeten, afhankelijk van de milieuklasse en de samenstelling van het bestaande metsel- of voegwerk, volgens NEN 3835 zijn. Het gebruik van steenkalk is niet toegestaan. Het metselwerk moet dusdanig bevochtigd zijn dat er geen wateronttrekking aan de voegspecie optreedt. Het uitdrogen van vers voegwerk dient te worden voorkomen. Het is niet toegestaan kalk- en trasvoegen aan te brengen in een periode waarin vorst kan optreden.

4.3 Reparatie en inboeten

Bestaand metselwerk dient geconserveerd te worden. Metselwerk mag pas vervangen worden als de onderlinge samenhang en scheurvorming herstel verhinderen. De in te boeten stenen moeten qua hardheid, formaat, kleur en textuur aansluiten op het bestaande metselwerk. Hierbij zijn de fysische eigenschappen van de inboeting belangrijker dan de kleur. De in te boeten stenen moeten in hetzelfde verband worden verwerkt als de bestaande situatie. De metselspecie moet aangepast zijn aan de samenstelling en hardheid van de bestaande mortel. In het geval dat bestaande beschadigde stenen verdere schade tot gevolg kunnen hebben is een reparatiemortel toegestaan, mits uitgevoerd conform de richtlijnen van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

4.4 Natuursteen

Natuursteen mag alleen vervangen worden als herstel niet mogelijk is. Indien schade aan natuursteen verdere schade aan het monument tot gevolg kan hebben, dient de steen met de daartoe geëigende reparatiemortel gerepareerd te worden. Hierbij mag de reparatieplek geen grotere omvang hebben dan 10 cm³. In geval van ernstige schade dan wel verwerking (meer dan 10 cm³) is inboeting van een nieuw stuk natuursteen van de zelfde soort, kleur en afwerking toegestaan. Ernstige aangetaste natuursteen elementen, waarvan het materiaalverlies door verwerking meer dan 10% is ten opzichte van het oorspronkelijke element, mogen vervangen worden door een kopie van dezelfde steensoort. Voor ornamenten kan, indien de expressie volledig verloren is gegaan, in overleg met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de gemeente Borssele, het element vervangen worden door een kopie in dezelfde steensoort. Indien een steensoort niet meer voorradig is dient met toestemming van de Rijksdienst en gemeente naar een alternatieve steensoort of reparatiemethode te worden gezocht. Consolidatie van natuursteen onderdelen met een acrylhars is alleen toegestaan als reguliere reparatiemethoden geen oplossing bieden en de dampdichtheid van de behandelde onderdelen geen schade bij het monument kunnen veroorzaken. De methode is alleen toe te passen met toestemming van de Rijksdienst en de gemeente. Nieuw aan te brengen natuursteen dient dezelfde afwerking te krijgen als de bestaande situatie. Epoxyharslijmen zijn alleen voor kleine verticale scheuren (maximaal 1,2 mm) toegestaan. Indien het bij horizontale scheuren toegepast zou worden vormt de reparatie een waterwerende laag die kan leiden tot vorstschade of verwerking. Het toepassen van steenverstevigingsmiddelen is niet toegestaan. De betreffende laag is niet te verwijderen zonder schade en dient in verband met verwerking na circa 8 jaar opnieuw aangebracht te worden, waardoor de textuur van de steen volledig verloren gaat. Indien de laag gaat verwerken en er vocht achter de verstevigingslaag komt, kan door vorst of afschilfering ernstige schade ontstaan.

4.5 Afwerking

Het is van belang dat historische constructies damp open worden gehouden. Vocht uit een gebouw migreert in dampvorm door de niet geventileerde constructie. Aangezien oudere gebouwen damdiffusie technisch en thermisch lek zijn heeft het afsluiten van een constructie ernstige gevolgen. Het vochtgehalte in de constructie zal door de remming toenemen, waardoor balken of kozijnen veelal een te hoge vochtconcentratie krijgen, waardoor rot kan ontstaan. Met name als kozijnen met een dampdichte verf geschilderd zijn. IJzeren ankers in de gevel gaan ook sneller corroderen, wat weer tot scheurvorming in het metselwerk kan leiden. Het hydrofoberen van gevels is derhalve niet toegestaan, tenzij bouwkundige maatregelen geen oplossing bieden om vochtdoorslag in gevels te voorkomen. Het hydrofoberen van een gevel is sowieso vergunningsplichtig en de uitvoering dient te geschieden volgens de voorwaarden van de Rijksdienst en de gemeente. Op gevels mogen alleen pleisterlagen worden aangebracht als deze al aanwezig zijn of als dit historisch verantwoord is.

Gevels mogen niet geschilderd of geteerd worden, tenzij dit historisch verantwoord is. Tegeltableaus moeten gehandhaafd blijven en mogen niet worden overschilderd of anderszids weggewerkt worden op een wijze die schade aan het tableau veroorzaakt. Het polychromeren van gevelstenen en reliëfs is alleen toegestaan, indien ze dateren uit de tijd dat polychromeren gebruikelijk was. Bij polychromering dient men zich te laten leiden door de voorstelling of het onderschrift. Het aanbrengen van extra ornamenten of kleur, zonder dat daar – bijvoorbeeld in het reliëf of het onderschrift – aanwijzing voor is, is niet toegestaan, tenzij historisch onderzoek kan aantonen dat daarvan wel sprake was. Waar geen reliëf aanwezig is, moet gekozen worden voor een natuursteenkleur. De toe te passen pleisters en verfsystemen moeten met een damp open product worden toegepast. De kleur- en verfsoort moet in overleg met de Rijksdienst en de gemeente worden bepaald.

4.6 Nieuwe voorzieningen

Voorzieningen dienen een niet reversibele toevoeging zijn en waarvoor in de gevel een sparring of gat moet worden aangebracht, zoals muurventilatieopeningen of muursusokasten, brievenkasten, bel- en

intercomvoorzieningen, gevelstenen enz. zijn vergunningsplichtig. Voorzieningen die wel reversibel zijn, zoals lampen, camera's, losse brievenkasten, reclame-uitingen enzovoort mogen niet in natuurstenen onderdelen worden bevestigd. Buitenzonwering en rolluiken zijn vergunningsplichtig.

5. Daken

De oorspronkelijke dakbedekking is vaak in samenhang met de architectonische uitdrukkingvorm gekozen. Bestaande historische dakbedekkingen dienen daarom gehandhaafd te worden. Indien de dakbedekking in het verleden is vervangen door een product dat historisch gezien niet toegepast had mogen worden, verdient het de voorkeur dat deze bij restauratie wordt vervangen door historisch verantwoord materiaal.

5.1 Dakbeschot

Het bestaande dakbeschot handhaven. Onbeschoten kappen mogen echter worden beschoten. Indien het bestaande dakbeschot aantoonbaar slecht is en vervangen moet worden, dient het herstel in hout van dezelfde soort en afmetingen in de bestaande toestand te worden uitgevoerd. Isolatie van de kap, om zodoende een warmdakconstructie te creëren, mag alleen worden toegepast, indien de daklijn niet voorbij de gevellijn komt en de resterende gootbreedte minimaal 15 cm bedraagt, tenzij de goot in de oorspronkelijke toestand smaller is. Het ophogen en/of verbreden van de goot is alleen toegestaan in overleg met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de gemeente Borsele. In alle andere gevallen dient binnenisolatie te worden toegepast (koud-dakconstructie), waarbij een goede ventilatie tussen isolatie en dakbeschot moet worden gewaarborgd. Afdichtingsmiddelen, zoals kit en PUR-schuim zijn niet toegestaan. Historische kappen dienen voldoende te worden geventileerd.

5.2 Dakpannen

Het historisch pannendak vormt een wezenlijk onderdeel van het monument en is mede daardoor van belang voor het beeld. Op een pre-industrieel pannendak hoort bij voorkeur een met de hand vervaardigde, Oudhollandse pan te liggen. Het vervangen van de handvorm pannen door andere pansoorten en/of kleuren of door nieuwe Oudhollandse pannen is niet toegestaan zonder vergunning. Het eenvormige strakke uiterlijk van deze pannen is namelijk wezensvreemd aan het historisch dak. Bij het afnemen van de pannen dienen deze gesorteerd te worden en dienen de bruikbare exemplaren, dat wil zeggen pannen waarvan de levensverwachting 15 jaar of langer is, te worden hergebruikt. Mocht er een technische noodzaak zijn om tot gedeeltelijke of gehele vervanging over te gaan, dan verdienen hergebruikte pannen van dezelfde vorm en kleur de voorkeur. Bij veel materiaalverlies is het raadzaam met de bruikbare pannen één dakvlak te dekken. De bestaande bruikbare pannen worden bij elkaar gelegd, evenals de van elders aangevoerde hergebruikte pannen, dit wegens kleur-, textuur- en maatverschillen. Indien een dak gedekt is met een niet meer verkrijgbare pan, wordt in overleg met de Rijksdienst en de gemeente naar een oplossing gezocht. Bij een dak met Oudhollandse pannen moeten platte nokvorst of vorst conform de plaatselijke traditie worden toegepast, verwerking volgens plaatselijke traditie zoals van de wind af dekken en in specie. Het aansmeren van dakpannen is niet toegestaan. Voor het aansmeren van de nok- en hoekkepervorsten mag alleen kalkspecie worden toegepast. Het is aanbevelingswaardig onder Oudhollandse dakpannen een dampdoorlatende folie aan te brengen.

5.3 Leien

De oorspronkelijke wijze van dekken dient te worden gehandhaafd. Kunstleien of andere producten ter vervanging van natuurleien zijn niet toegestaan. Indien er twijfel bestaat omtrent de kwaliteit van de bestaande leien, kan ook voor de oude leien een keuring uitsluitel bieden over de te verwachten levensduur. Het keuren van leien op fysische, chemische en petrografische kenmerken van duurzaamheid en kwaliteit is van belang voor de instandhouding van daken. Bij vernieuwing is keuring van belang voor één specifiek object bestemde partij leien verplicht. Deze keuring moet door

een onafhankelijk onderzoeksinstituut worden verricht. De op basis van deze keuring te verwachten levensduur van de natuurlei dient ten minste 80 jaar te zijn. Keuring moet geschieden volgens de richtlijnen van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

5.4 Zink, koper en lood

Koper, lood en zink moeten bij restauratie op authentieke (technische en streekeigen wijze) worden toegepast met gebruikmaking van traditionele bevestigingsmethoden. Vervangen door kunststof materialen is niet toegestaan. Het toe te passen zink is minimaal zink 16 (1,1 mm) en koper minimaal 0,8 mm. Lood moet volgens de richtlijnen van de SIBL worden aangebracht, voor loden loketten en loden nokken moet minimaal 25 pondslod worden toegepast in verband met opwaaien en levensduur. Een platte kraal mag niet worden vervangen door een ronde kraal. Metaalwerk mag niet worden verlijmd. Het dilateren van goten moet gebeuren door middel van een broekstuk. Indien een goot geen monumentale waarde vertegenwoordigt, kan in overleg met de Rijksdienst en gemeente een expansiestuk toegepast worden. Het gebruik van een aluminium daktrim is niet toegestaan. Bij panden van voor 1860 moeten bij vervanging van vergaarbakken traditionele lokale modellen worden toegepast, ook indien in de bestaande situatie een ander model wordt aangetroffen. Alleen als de aangetroffen vergaarbak aantoonbaar ouder dan 50 jaar is, mag een soortgelijk model worden toegepast. Bij panden van voor 1900 moeten regenpijpen door middel van een stripbeugel worden bevestigd, waarbij de lengte van de oren gelijk moet zijn aan de diameter van de regenpijp. Alleen met vergunning mag zink door lood of koper worden vervangen.

5.5. Voorzieningen in het dak

Nieuwe dakkapellen, daklichten, zonnecollectors en doorbraken zijn alleen toegestaan met een omgevingsvergunning en alleen indien er geen monumentale onderdelen van de kap worden aangetast. Bestaande schoorstenen moeten worden gehandhaafd, ook buitendaks. Voorzieningen in het dak mogen maximaal eenderde van de lengterichting van het dakvlak beslaan, waarbij de som van de voorzieningen in en op het dakvlak (dakkapellen, dakvensters, loggia's enzovoort) niet meer dan eenderde van de lengterichting van het dak beslaat. Voorzieningen in het dak mogen niet boven vlieringniveau worden aangebracht. Bestaande rookkanalen en schoorstenen kunnen vaak gebruikt worden voor het wegwerken van moderne rookgasafvoeren, beluchtingskanalen enzovoort. Indien een extra dakuitmonding noodzakelijk is, dient deze passend te worden vormgegeven. (geen gemetselde schoorsteen toevoegen waar deze vroeger niet zat).

6. Gevelsparingen

De oorspronkelijke vensters en deurpartijen zijn mede bepalend voor de verschijningsvorm van het monument. Bestaande historische vensters en deurpartijen dienen daarom gehandhaafd te worden. Indien in het verleden vensters en deurpartijen zijn vervangen in materiaal, uitvoering en detaillering en dat naar het oordeel van de monumentencommissie niet toegepast had mogen worden, worden deze bij voorkeur vervangen door historisch verantwoord materiaal/uitvoering/detaillering. Kozijnen van kunststof zijn niet toegestaan.

6.1 Houten vensters en deurpartijen

Historische vensters- en deurpartijen behoren tot de monumentale waarden. Bestaande- en historische passende vensters en deurpartijen dienen daarom zoveel mogelijk te worden gehandhaafd. Het volledig vervangen van vensters of deurpartijen, die nog hersteld kunnen worden, is niet toegestaan. Zijn onderdelen van een historisch venster of deurpartij slecht, dan wordt niet het gehele element, maar alleen de slechte onderdelen vervangen. Een onderdeel is slecht als meer dan 40% is aangetast. De detaillering en de afmetingen van de nieuwe onderdelen van historische vensters of deurpartijen moet worden aangepast aan de bestaande detaillering en afmetingen en uitgevoerd in dezelfde houtsoort, dit in verband met nerfverschillen die ook na een herhaalde verfbeurt zichtbaar blijven. Voor reparatie van historische vensters en deurpartijen moeten oude beproefde verbindingstechnieken worden toegepast. Het verlijmen van verbindingen is niet

toegestaan. Het handhaven van een demontabele constructie heeft het voordeel dat de constructie voor reparatie altijd weer uit elkaar kan worden genomen. Reparatie van gedeelten van historische vensters- of deurpartijen moet gebeuren door uitstukken of aanlassen door middel van een liplas, L-las 2-2,5 x houtzwaarte, met dezelfde houtsoort als het bestaande venster of de deurpartij. Reparatiemortels op kunststofbasis mogen alleen voor gaten kleiner dan 10 cm³ worden toegepast. Het is niet toegestaan om openingen tussen kozijn en muur met kit of iets dergelijks af te dichten. De naden tussen kozijn en gevel kunnen met een damp open voeg van kalkspecie worden afgedicht. Door kit als materiaal te gebruiken op oude houten constructies kan de mogelijkheid tot uittreden van vocht worden geblokkeerd.

6.2 Beglazing

Historisch glas dient zoveel mogelijk gehandhaafd te blijven. Bij het aanbrengen van beschermende beglazing bij glas in lood vensters moet de ventilatie tussen het glas en de beschermende beglazing gewaarborgd zijn, waarbij de minimale afstand tussen beide glaslagen 45 mm bedraagt. Gebrandschilderd glas in lood mag alleen met vergunning in een zogenaamde museale opstelling geplaatst worden. De beschermende beglazing dient bij voorkeur niet te zijn ontspiegeld. Getrokken glas heeft de voorkeur ten opzichte van floatglas.

6.3 Isolerende beglazing

Bij het toepassen van isolerende beglazing is een monumentenvergunning vereist. De aanwezige monumentale waarden kunnen er overigens toe leiden dat er geen voorzieningen mogelijk zijn. Bij integrale vervanging is een zogenaamde KOMO keur niet haalbaar. Isolerende beglazing is niet toegestaan, tenzij er geen monumentale waarden in het geding zijn. Onder isolerende beglazing wordt zowel dubbel glas alsmede gelaagd glas met isolerende eigenschappen verstaan. Indien er geen vergunning wordt gegeven voor isolerende beglazing, zal voor een andere oplossing, zoals achterzetconstructie gekozen moeten worden. Met een achterzetraam wordt een raam aan de binnenzijde bedoeld. Isolerende voorzieningen aan de buitenzijde zijn niet toegestaan. Indien het bestaande raam omwille van isolerende beglazing aangepast mag worden, verdient buitenbeglazing geplaatst in stopverf de voorkeur. Indien de zwaarte van het raamhout niet toereikend is mag alleen met vergunning tot aanpassing of vervanging worden overgegaan als de bestaande ramen geen monumentale waarden vertegenwoordigen en/of in die mate in slechte staat verkeren dat ze niet te handhaven zijn. Schijnroeden of roedeverzwaringen zijn niet toegestaan. Oud glas heeft de voorkeur boven floatglas. Oud glas en glas in lood ramen moeten worden gehandhaafd. Glas in loodramen mogen niet in de luchtpouw van dubbelglas worden aangebracht.

7. Aanvullende uitvoeringseisen

Indien tijdens de uitvoering van vergunde werkzaamheden historische onderdelen tevoorschijn komen, waarvan het bestaan voordien niet bekend was, is de vergunningshouder verplicht dit te melden bij de gemeente Borsele. Indien noodzakelijk kan de gemeente een revisie van het bouwplan eisen in aanvulling op de verleende omgevingsvergunning. De uitvoerenden moeten medewerkers van de gemeente de mogelijkheid bieden tijdens de werkzaamheden onderzoek uit te voeren. Een monument moet tijdens de uitvoering van de werkzaamheden te allen tijde afdoende tegen weersinvloeden beschermd zijn. Historisch waardevolle elementen moeten tijdens de restauratie- en verbouwingswerkzaamheden daarbij extra beschermd worden tegen beschadiging en/of diefstal. Onderdelen die hergebruikt zullen worden, maar voor de uitvoering van de werkzaamheden tijdelijk worden gedemonteerd, moeten droog, geventileerd en beschermd tegen mogelijke beschadigingen worden opgeslagen.

Bron: Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Programma van Eisen kwaliteit Monumenten Amsterdam en Stichting Dorp, Stad en Land te Rotterdam.